

Висновки. Отже, проаналізувавши місце та можливості застосування технологій електронного PR у політичній сфері, ми дійшли таких висновків:

1) Виявлено, що ключовими особливостями, що визначають зміст та характер PR-діяльності у політичній сфері, є те, що (а) метою і змістом діяльності політичних сил (партій та окремих лідерів) є боротьба за владу, (б) будь-яка політична сила є носієм та “пропагандистом” певної ідеології, поглядів та підходів до вирішення тих чи інших проблем суспільства й держави, (в) PR-діяльність в політичній сфері має “сезонний” характер, (г) політична сфера є виразно персоніфікованою.

2) Виходячи з попереднього, виокремлено особливості власне електронного PR в політичній сфері і доведено, що саме Інтернет є тим засобом масової комунікації, який найбільш повно дозволяє реалізовувати ключові завдання зв'язків з громадськістю, що стоять перед політичними партіями й лідерами в рамках інформаційно-довідкового, інформаційно-роз'яснювального, іміджевого та медійного напрямів.

3) Проаналізовано інструменти електронного PR у політичній сфері показано можливості, переваги та обмеження їх використання.

Перспективи подальших досліджень полягають в аналізі особливостей використання та ролі технологій електронного PR в окремих сферах політичного життя, зокрема, під час виборчих кампаній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Porębski L. Elektroniczne oblicze polityki: Demokracja, państwo, instytucje polityczne w okresie rewolucji informacyjnej / Leszek Porębski. — Kraków: AGH Uczelniane Wydaw. Naukowo-Dydaktyczne, 2001. — 214 s.
2. Брекенридж Д. PR 2.0: Новые Медиа, Новые Аудитории, Новые Инструменты / Дейдра Брекенридж. — М.: Эксмо, 2010. — 272 с.
3. Филлипс Д. PR в Интернете / Дэвид Филлипс; Пер. с англ. — М.: ФАИР-ПРЕСС, 2004. — 320 с.
4. Хейг М. Электронный Public Relations / Мэт Хейг; Пер. с англ. — М.: ФАИР-ПРЕСС, 2002. — 192 с.
5. Чумиков А. PR в Интернете. Web 1.0, Web 2.0, Web 3.0 / А. Чумиков, М. Бочаров, М. Тишкова. — М.: Альпина Паблишерз, 2010. — 136 с.
6. Holtz Sh. Public Relations on the Net: Winning Strategies to Inform and Influence the Media, the Investment Community, the Government, the Public, & More / Shel Holtz. — N.Y.: AMACOM, 2002. — 444 p.
7. Horton J. L. Online Public Relations: A Handbook for Practitioners / James Horton. — Westport, CT: Quorum, 2001. — 328 p. Lincoln S. R. Mastering Web 2.0: Transform Your Business Using Key Website and Social Media Tools / Susan Rice Lincoln. — London: Kogan Page, 2009. — 206 p.
8. Oates S. The Internet and Politics: Citizens, Voters and Activists / Sarah Oates, Diana Marie Owen, Rachel Kay Gibson. — London: Routledge, 2006. — 228 p.
9. Phillips D. Online Public Relations: A Practical Guide to Developing an Online Strategy in the World of Social Media / David Phillips, Philip Young. — London: Kogan Page, 2009. — 274 p.

УДК 327: 339.727.22

Є. Б. Тихомирова

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА СНД

(Тихомирова Є.Б. – професор, доктор політичних наук, завідувач кафедри міжнародної інформації СНУ імені Лесі Українки).

Інституціоналізм розглядається як одна з найпоширеніших наукових методологій, що дозволяє з'ясувати головні риси транскордонної взаємодії. Проаналізовано значимість формування інститутів транскордонного співробітництва, яка обумовлює потребу в аналізі інституціонального будівництва у сфері транскордонного співробітництва, а також виявлення наслідків прийнятих інституціональних рішень. Автор констатує, що інституційні засади транскордонної співпраці країн СНД складаються з формальних норм і правил, що знайшли відображення у нормативно-правових актах, які діють на різних рівнях взаємодії країн Співдружності. Досліджено організаційні форми, зокрема інформаційного забезпечення транскордонного співробітництва на рівні міждержавних інститутів та структурних підрозділів співтовариства СНД, відокремлених структурних центральних, регіональних та локальних (муніципальних) органів влади, які мають відношення до транскордонного співробітництва, специфічну організаційну форму транскордонної співпраці, запозичену з досвіду ЄС, – євро регіони, а також транскордонну інфраструктуру, що охопила представників громадянського суспільства та транскордонні кластери. Автор робить висновок, що інституціональна складова інформаційного забезпечення транскордонного співробітництва СНД, з одного боку наслідок досвід ЄС, а з іншого враховує традиції, що склалися на пострадянському просторі. Вона потребує вдосконалення та подальшого вивчення.

Ключові слова: інституціоналізація, інститут, інституція, інформаційне забезпечення, кластер, норми, організація, СНД, транскордонне співробітництво, Україна.

Е. Б. Тихомирова Институциональная составляющая информационного обеспечения трансграничного сотрудничества СНГ

Институционализм рассматривается как одна из наиболее распространенных научных методологий, которая позволяет выяснить главные черты трансграничного взаимодействия. Проанализирована значимость формирования институтов трансграничного сотрудничества, что обуславливает потребность в анализе институционального строительства в сфере трансграничного сотрудничества, а также принятых институциональных решений. Автор

констатує, що інституціональні принципи трансграничного співробітництва країн СНГ визначаються формальними нормами та правилами, зображеними в нормативно-правових актах, що діють на різних рівнях взаємодії країн Содружества. Досліджено організаційні форми, в частині інформаційного забезпечення трансграничного співробітництва на рівні міжгосударствених інститутів та структурних підрозділів спільноти СНГ, окремих структур центральних, регіональних та місцевих (місцевих) органів влади, які мають стосунки до трансграничного співробітництва, специфічну організаційну форму трансграничного співробітництва, запозичену від ЄС, – євро регіони, а також трансграничну інфраструктуру, що представлена громадянським суспільством та трансграничними кластерами. Автор робить висновок, що інституціональна складова інформаційного забезпечення трансграничного співробітництва СНГ, з однієї сторони відображає досвід ЄС, а з іншої враховує традиції, які склалися на пострадянському просторі. Вона потребує удосконалення та подальшого вивчення.

Ключові слова: інституціоналізація, інститут, інституція, інформаційне забезпечення, кластер, норми, організація, СНГ, трансграничне співробітництво, Україна.

E. Tykhomyrova. Institutional component information of cross-border cooperation CIS

Institutionalism is regarded as one of the most common scientific methodologies, which allows us to determine the main features of cross-border cooperation. Analyzed the importance of institution-building cross-border cooperation is reflected both in the analysis of institution building in the field of cross-border cooperation, as well as institutional solutions adopted. The author states that the institutional principles of cross-border cooperation of the CIS countries are determined by formal rules and regulations that are displayed in the legal acts that are at different levels of cooperation between the countries of the Commonwealth. Studied organizational forms, particularly information support cross-border cooperation at the level of international institutions and departments of the CIS community separated structures of central, regional and local (municipal) authorities, which are related to cross-border cooperation, the specific organizational form of cross-border cooperation, borrowed from EU – Euro-regions, as well as cross-border infrastructure, which is represented by civil society and cross-border clusters. The author concludes that the institutional component of the information management of cross-border cooperation of the CIS, on the one hand shows the experience of the EU, and from the other takes into account the traditions that have developed in the post-Soviet space. It needs to be improved and further study.

Key words: institutionalization, institute, institutions, information technology, cluster, rules, organization, CIS, cross-border cooperation, Ukraine.

Постановка наукової проблеми та її значення. Поставлена наукова проблема актуальна з теоретичних і практично-прикладних аспектів. Інституціоналізм фактично став однією з найпоширеніших наукових методологій, на основі яких вивчаються різні проблеми сучасного розвитку. Він є способом бачення як внутрішніх політичних проблем, так і міжнародних аспектів політичного розвитку. Інституціональний підхід дозволяє з'ясувати головні риси трансграничної взаємодії окремих країн та регіонів, досліджуючи інститути, що забезпечують її розвиток.

Актуальність формування інститутів трансграничного співробітництва визначається низкою факторів. По-перше, поняття інституту дозволяє реалізувати системне бачення трансграничних процесів, оскільки інститути виконують інтегруючі функції. Як справедливо зазначає Н. Мікула, можливо, інститут трансграничного співробітництва і не є першочерговим у трансформаційних процесах, «проте він є одним з найбільш наближених до окремого громадянина, до всіх сфер його життєдіяльності у прикордонному, периферійному регіоні. На базі цього інституту можна випробувати та адаптувати всі нові механізми та інструменти соціально-економічного, політичного, екологічного, культурно-освітнього та духовного життя населення...» [9, с. 44]. По-друге, інституціональні трансформації на трансграничному рівні впливають на систему управління співпрацею прикордонних територій, позначаючись на її стабільності та оперативності, а інституціоналізація співробітництва прикордонних територій робить трансграничну взаємодію більш ефективною, допомагаючи долати перешкоди у різних формах співпраці. Як справедливо зазначають білоруські дослідники, на функціонування євро регіонів також позитивно впливає їхня структурна організація. Інституціоналізація союзів суміжних територій спрощує розвиток трансграничного співробітництва, а також допомагає в подоланні бар'єрів, наявних на окремих границях [3]. По-третє, інституціональні зміни на трансграничному рівні впливають на економіку, політику та соціокультурний розвиток, зокрема на інформаційно-комунікаційне забезпечення взаємодії прикордонних регіонів. По-четверте, сьогодні розвиток інститутів співпраці у рамках СНД – чинник, від дії якого залежать відносини нашої країни з її закордонними партнерами-членами Співдружності. Усі ці чинники визначають потребу в аналізі інституціонального будівництва у сфері трансграничного співробітництва, а також виявлення наслідків прийнятих інституціональних рішень.

Джерельну базу дослідження склали наукові розробки вітчизняних і зарубіжних дослідників у галузі інституціоналізації, зокрема дослідження, присвячені аналізу інституціональної методології Д. Норта [11] та С. Хантингтона [21], а також праці з питань трансграничного співробітництва європейських дослідників з Асоціації європейських прикордонних регіонів Й. Габбе, Х. Мартіноса, К. Манкопфа та В. фон Малха [24], російських фахівців А. Зикова [6] та Л. Вардомського [1], білоруських – Л. Давиденко та А. Литвинюк [3], українських – Н. Мікули [9, 10], П. Черномаза [23] та інших [14].

Важливим методологічним ресурсом нашого дослідження став інституціональний підхід. Спираючись на його принципи, ми отримали можливість досліджувати закономірності виникнення, розвитку, функціонування і зміни інституту трансграничного співробітництва, чинники, що визначають його становлення і розвитку.

Інституціональний метод дав можливість трактувати транскордонне співробітництво як інститут, за допомогою якого здійснюється діяльність у суміжних країнах, зменшується невизначеність співпраці і структурується повсякденне життя, організуються взаємини між людьми і визначаються обмежувальні рамки їхньої взаємодії. Його застосування передбачає вживання трьох базових термінів: інституція, організація та інститут.

Трактуючи інституцію у традиціях Д. Норта, будемо розглядати її як певні рамки, у межах яких люди взаємодіють один з одним. Вона складаються з формальних писаних правил і неписаних кодексів поведінки, які знаходяться глибше формальних правил і доповнюють їх [11, с.19]. У свою чергу «формальні, і неформальні інституціональні обмеження ведуть до виникнення цілком певних організацій, структуруючих взаємодію в суспільстві. Ці організації виникають на основі стимулів, закладених в інституціональній системі, а тому результативність їх діяльності залежить від цієї системи» [11, с.23]. Поєднання інституцій і організації обумовлює виникнення відповідного інституту, а процес його формування будемо називати інституціалізацією.

Будемо брати до уваги і думку С. Хантингтона, що «просто політичне співтовариство може мати основою етнічну, релігійну приналежність чи рід занять і не потребує високорозвинених політичних інститутів. Воно характеризується єдністю в сенсі дюркгеймової механічної солідарності. Чим, однак, складнішим і менш однорідним є суспільство, тим більш досягнення і підтримка політичної спільності виявляється залежним від функціонування політичних інститутів [21, с. 28-29].

Вважаємо, що ідея С. Хантингтона про те, що «тою мірою, якою суспільства стають більше численними, більше складними в структурному відношенні і здійснюють все більш різноманітну діяльність, досягнення і підтримка високого рівня спільності усе більше залежить від політичних інститутів», повною мірою може бути віднесена до транскордонної взаємодії. Логічно, що його висновок про головне в політичній модернізації також може поширений на процеси модернізації міжнародного співробітництва у рамках транскордоння – потрібно формувати політичні інститути, здатні залучити широкі верстви населення до цих перетворень і разом з тим досить автономні, щоб не піддатися популістському або лобістському натиску [21, с. 30].

Кожний суспільний стан (і стан транскордонної співпраці не виключення), щоб стати стабільним, має бути інституціалізованим, тобто мають бути утворені інститути, за визначенням С. Хантингтона, «сталі, значимі і повторювальні форми поведінки» [21, с. 32]. Існування таких форм поведінки неможливо без організаційних структур, які виникають на їх основі. Таким чином, будемо вважати, що наявність інституцій (формальні і неформальні правила) та їхнє функціонування у суспільстві призводить до утворення відповідних організацій, а повторювальна і значуща для суспільства сукупна діяльність інституцій і організацій призводить до виникнення певних інститутів. Саме тому далі в нашій праці як нетотожні будемо розглядати терміни «інституції», «організації» та «інститути», трактуючи їх як три різні аспекти транскордонного розвитку: у рамках транскордонних відносин формуються певні принципи і правила взаємодії, на основі яких починають діяти різноманітні організації, що сприяють упорядкування цих відносин, і як наслідок відбувається інституціалізація, тобто формується інститут транскордонного співробітництва, що має свої риси і характерні особливості.

Погодимось з думкою Н. Мікули, що формування інституту у суспільстві вимагає симбіозу п'яти основних елементів: законодавства (у нашому трактуванні – формальні інституції, законодавча база) – культури (у тому числі, на наш погляд, неформальні інституції – норми та правила, що поширені у суспільстві) – організації – управління (контроль) – суб'єктів. Дослідниця, зокрема, зазначає, що «формування інституту транскордонного співробітництва передбачає створення законодавчого середовища, наявності культури та традицій співпраці мешканців прикордонних територій сусідніх держав, суб'єктів та інституційного (*інституціонального – уточнено нами Є.Т.*) забезпечення співпраці, а також здійснення координації та контролю за цією діяльністю» [9, с. 41].

Такий підхід може бути застосований до розуміння інституту транскордонного співробітництва, що існують на різних кордонах України: і тих, на яких наша країна межує з країнами ЄС, і з тими, що стосуються країн СНД. Як нам здається, і в першому, і в другому випадку ми можемо говорити про формування інституту транскордонного співробітництва, який має спільні структурні риси та різні форми проявлення у кожній співдружності. Предметом нашої безпосередньої уваги є специфічні риси інституту транскордонного співробітництва в рамках СНД.

Інституційні засади транскордонної співпраці країн СНД складаються з формальних норм і правил, що знайшли відображення у нормативно-правових актах, що діють на різних рівнях взаємодії країн Співдружності. Ця проблема була нами детально проаналізована раніше, що дозволило зробити висновок: транскордонна співпраця в рамках СНД ґрунтується на правових засадах, розроблених ЄС та іншими європейськими організаціями; транскордонна взаємодія України здійснюється на основі органів влади обласних центрів по обидві сторони кордону України, Росії, Білорусії, і, нарешті, рішень муніципальних органів влади окремих територій [18].

Аналіз інформаційного аспекту нормативно-правової підтримки транскордонних процесів у рамках країн СНД свідчить, що поки відсутні спеціальні нормативно-правові акти щодо регулювання інформаційного транскордонного співробітництва країн СНД. Саме тому важливим чинником його успішного здійснення

можна вважати документи, що визначають принципи та особливості інформаційно-комунікаційних відносин у рамках країн Співдружності [19].

Проте впровадженні в рамках СНД інституту транскордонного співробітництва потребувало з самого початку встановлення не лише формальних рамок взаємодії, але і здійснення значної організаційної роботи. Вона охопила кілька рівнів як на загальному рівні, так і на рівні інформаційного забезпечення транскордонної взаємодії:

1. *Міждержавні інститути та структурні підрозділи співтовариства СНД* функціонального, територіального та галузевого рівнів. Наприклад, спочатку Рада керівників прикордонних областей Російської Федерації та України (1994 р.), потім Рада керівників прикордонних областей України, Росії та Білорусі (1996 р.), Рада по міжрегіональному і прикордонному співробітництву держав- учасників Співдружності (2008 р.), міжурядові комісії країн-членів СНД є органом галузевого співробітництва СНД для вдосконалення й розвитку механізмів взаємного співробітництва органів державної влади й місцевого самоврядування. Асоціація національних інформаційних агентств держав-учасників СНД та Міждержавна телерадіокомпанія «Мир» стосуються інформаційно-комунікаційних аспектів інституту транскордонного співробітництва.

Рада по міжрегіональним і прикордонним співробітництву є органом галузевого співробітництва СНД для вдосконалення й розвитку механізмів взаємного співробітництва органів державної влади й місцевого самоврядування. До складу Ради входять керівники відомств, відповідальних за міжрегіональне й прикордонне співробітництво Вірменії, Білорусі, Казахстану, Киргизії, Росії і Таджикистану. Спостерігачами є представники Міжпарламентської Асамблеї, Ради керівників торгово-промислових палат, а також представники держав – учасників СНД, що не є членами Ради. Рада здійснює свою діяльність у тісній взаємодії з Економічною радою СНД, Радою постійних повноважних представників держав – учасників Співдружності при статутних і інших органах Співдружності, Комісією з економічних питань при Економічній раді СНД і Виконавчим комітетом СНД, а також іншими органами Співдружності. Її основні функції – визначення пріоритетних напрямків, розгляд концептуальних і практичних питань міжрегіонального й прикордонного співробітництва держав-учасників Угоди; підготовка пропозицій по координації спільних дій з основних напрямків міжрегіонального й прикордонного співробітництва; підготовка для розгляду на засіданнях Ради глав держав СНД, Ради глав урядів СНД і органів галузевого співробітництва СНД пропозицій з подальшого розвитку міжрегіонального й прикордонного співробітництва; розробка пропозицій по нормативно-правовим регулюванню взаємин з питань міжрегіонального й прикордонного співробітництва [16]. Зокрема, на одному з останніх засідань Ради (2013р.) розглядалися питання щодо стану міжрегіонального й прикордонного співробітництва держав СНД, проекту Концепції міжрегіонального й прикордонного співробітництва до 2020 року, ходу реалізації Конвенції про прикордонне співробітництво держав Співдружності тощо.

Міжвідомча комісія з питань підтримки транскордонного співробітництва України має статус постійно діючого консультативно-дорадчого органу Кабінету Міністрів. Її основними завданнями є: сприяння забезпеченню координації діяльності органів виконавчої влади у сфері розвитку транскордонного співробітництва та підвищенню ефективності функціонування наявних євро регіонів та створенню нових; підготовка пропозицій щодо надання державної фінансової підтримки реалізації проектів транскордонного співробітництва в рамках виконання державних програм розвитку транскордонного співробітництва та проектів згідно з укладеними міжнародними договорами України, аналіз стану справ та причин виникнення проблем у процесі реалізації державної політики щодо транскордонного співробітництва; пропозицій органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо вирішення актуальних питань розвитку транскордонного співробітництва та євро регіонів, розробка проектів нормативно-правових актів з питань транскордонного співробітництва, розгляд пропозиції та рекомендації щодо фінансової підтримки проектів (програм) транскордонного співробітництва тощо. Діяльність даної комісії стосується переважно проектів ЄС, хоча в їх рамках Україна співпрацює і з країнами СНД [13].

2. *Структурні підрозділи органів влади окремих держав-членів СНД.* На рівні центральної влади проблемами транскордонного співробітництва в Україні займаються Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства. У Білорусії – це Міжвідомча координаційна рада з питань прикордонного співробітництва із суміжними країнами. На рівні центральних та регіональних органів влади, які мали відношення до транскордонного співробітництва, створюються і відокремлені структури, пов'язані зі сприянням розвитку транскордонних відносин (наприклад, у Міністерстві регіонального розвитку Російської Федерації Департамент міжнародних зв'язків і розвитку прикордонного співробітництва; в Адміністрації Президента РФ – Управління міжрегіональних зв'язків). В Україні створена Міжвідомча комісія з питань підтримки транскордонного співробітництва як консультативно-дорадчий орган Кабінету Міністрів України, до складу якої входять голова, заступник голови, представники центральних органів виконавчої влади, Спільного представницького органу сторони роботодавців на національному рівні та Спільного представницького органу всеукраїнських профспілок і профспілкових об'єднань.

Що стосується місцевих органів влади прикордонних регіонів СНД, на думку дослідників, тут, як правило, відсутні самостійні підрозділи, які б курирували питання транскордонного співробітництва, а при створенні такого органу вони приймають на себе більш координаційні, ніж регулятивні функції.

Разом з тим, практика ЄС свідчить про значну увагу до заходів, спрямованих на зміцнення інституціонального співробітництва в рамках єврорегіонів, де передбачається створення стійких інституціональних форм трансграничного співробітництва. Так, у Програмі транскордонного співробітництва Польщі-Білорусі-України на 2007-2013 рр. зазначалося, що буде вітатися всілякий обмін інформацією, досвідом, створення мереж співробітництва, а також інтернет-проекти, акцентувалася увага на співпраці державних установ, і особливо органів місцевого самоврядування, в галузі стратегічного й просторового планування. З метою підвищення рівня інтеграції на території Програми передбачаються дії спільні дії зі створення структур транскордонного співробітництва, встановлення й розвитку міцних зв'язків між недержавними й неприбутковими організаціями в різних напрямках, наприклад таких як, культура й культурна спадщина, екологічна й природна спадщина, молодіжна політика, соціальне забезпечення й охорона здоров'я, розвиток місцевого співтовариства і т.д. [15].

3. *Єврорегіони.* Враховуючи досвід ЄС, на кордонах країн СНД і, зокрема, України стала поширюватися практика створення спеціальних організацій транскордонного співробітництва – єврорегіонів. Інституціональна модель транскордонної взаємодії базується на договірних відносинах, спільних проектах і програмах, а також спеціально створюваних організаціях. Інституціональну структуру транскордонного співробітництва складають єврорегіони, основні цілі та завдання діяльності яких визначаються їх статутами та угодами про прикордонне співробітництво між органами місцевої влади прикордонних територій [10, с. 22].

Українські фахівці вважають, що єврорегіони стають своєрідними візитівками сусідів у всій системі європейських кордонів: «Європа створила особливі правила, які стали загально визначеними як усередині ЄС, так і на його зовнішніх кордонах. Сформувалась європейська мережа єврорегіонів – єдина платформа комунікацій прикордонних спільнот з однаковими, по суті, проблемами життєзабезпечення, що сприяє їх впізнанню на європейському рівні. Вони відображають не тільки економічний інтерес ділових кіл по обидва боки кордону, а й толерантність у питаннях культури, мови. Зовсім інший масштаб довіри у інвесторів до прикордоння, де створені подібні інститути» [4].

Транскордонна взаємодія на початковому етапі існування СНД здійснювалася на міжособистісних контактах представників місцевих органів влади, підприємств, установ і організацій. Фахівці стверджують, що основою для співробітництва набувших статус «прикордонних» регіонів були напрацьовані раніше зв'язки в рамках єдиного радянського простору. Першими внутрішніми єврорегіонами в рамках СНД стали «Дніпро» (Україна, Росія, Білорусь) та «Слобожанщина» (Україна, Росія), створені у 2003 році; пізніше виникли «Ярославна» (Україна, Росія), створений у 2007 році та «Донбас» (Україна, Росія), створений у 2010 р.

Для реалізації цілей розвитку єврорегіону потрібні оптимальні й ефективні органи, створені відповідно до правових норм сторін і потреб єврорегіонів. Типовими структурними елементами єврорегіонів в Європейському Союзі стали Ради, які приймають рішення щодо стратегічних напрямів транскордонної співпраці та включають представників регіональних та центральних органів влади; Президії, що здійснюють загальне (стратегічне) керівництво діяльністю єврорегіону, представляючи Раду на робочому рівні; Секретаріати, що ведуть організаційно-технічні справи та координують роботу тематичних робочих груп; Робочі групи, що займаються проблемами співробітництва в окремих сферах транскордонної співпраці. Подібну ж організаційну структуру мають і єврорегіони СНД. В Уставах перелічених вище єврорегіонів йдеться, як правило, про Ради, Секретаріат та робочі групи, хоча передбачається можливість змін подібних структур за взаємною домовленістю Сторін.

Устав єврорегіона «Ярославна», зокрема, до компетенції Ради відносить: обрання Спікера Ради; визначення регламентів Ради й Секретаріату; здійснення контролю над діяльністю Секретаріату й затвердження його річних звітів; рішення питань про прийняття нових учасників й припинення участі в Єврорегіоні; прийняття рішень про фінансування спільних проектів, реалізованих у рамках Єврорегіону, і затвердження їх бюджетів. Обов'язками Секретаріату є підготовка й надання на розгляд Раді проектів рішень, а також інших розробок, що стосуються спільних дій у рамках прикордонного співробітництва; підготовка засідань Ради; координація діяльності робочих груп; здійснення інших функцій, пов'язаних із забезпеченням або організацією діяльності Ради й реалізацією проектів Єврорегіону. Робочі групи готують пропозиції й матеріали, надавані на розгляд Секретаріату, можуть запрошувати експертів для роботи над проблемними питаннями, пов'язаними з реалізацією проектів [5].

Питаннями інформаційного забезпечення транскордонної взаємодії на рівні єврорегіонів займаються спеціалізовані структури регіональних органів влади, що входять до них. Так, згідно з Угодою про співпрацю в інформаційній сфері єврорегіону «Дніпро» такі структури представлені Комітетом зі справ друку, телерадіомовлення і засобів масових комунікацій Брянської області (Росія), Управлінням по справах преси й інформації Чернігівської обласної Державної адміністрації (Україна), Головним управлінням ідеологічної роботи Гомельського обласного виконавчого комітету (Республіка Білорусь). На ці організаційні структури покладається сприяти співробітництву між суб'єктами інформаційної діяльності, включаючи електронні і

друковані засоби масової інформації, підприємства поліграфії і книжкової торгівлі Брянської області (Російської Федерації), Чернігівської області (Україна), Гомельської області (Республіка Білорусь). Вони підтримують і заохочують взаємовигідне співробітництво між редакціями ЗМІ своїх регіонів, а також між відповідними відомствами й організаціями, що працюють в галузі масової інформації, зокрема телевізійними й радіомовними компаніями, друкованими виданнями, інформаційними агентствами, Інтернет-виданнями. Ці структури забезпечують обмін інформаційними матеріалами, бюлетенями, друкованою продукцією; обмін делегаціями фахівців в галузі ЗМІ, журналістів, книговидавців і книгорозповсюджувачів; обмін досвідом у сфері підготовки фахівців, рішення кадрових питань; участь у міжнародних виставках преси, іншої поліграфічної продукції, сприяють обміну й поширенню на території своїх регіонів періодичної друкованої й книжкової продукції, проведенню журналістами прикордонних регіонів Росії, України, Білорусі спільних акцій, конкурсів патріотичної, соціальної, моральної тематики, спрямованих на популяризацію добросусідських відносин держав, зміцнення міжрегіонального й міжмуніципального співробітництва [20].

4. Паралельно з переліченими формами організаційної діяльності на кордонах країн СНД стала розвиватися *транскордонна інфраструктура громадянського суспільства*. Представники громадянського суспільства беруть активну участь у транскордонній співпраці СНД, яка проявляється двоюко. По-перше, як спільна діяльність НУО, бізнес-структур та органів влади з реалізації проектів, підтримуваних закордонними організаціями-донорами, а, по-друге, як окрему форму транскордонної взаємодії – транскордонне співробітництво НУО. Подібна практика активно застосовується у транскордонній взаємодії у рамках ЄС і сприяє не лише розвитку транскордонних відносин, але і формуванню громадянського суспільства у відповідних країнах.

Починаючи з 2009 р. у двох країнах СНД – Україні й Молдові та Румунії, яка вже стала членом ЄС, розпочата реалізація проекту «Розширення впливу неурядових організацій та засобів масової інформації на рівень прозорості влади в українсько-молдовсько-румунському транскордонному регіоні» в рамках Програма «Схід-Схід: Партнерство без кордонів». Цей проект спочатку був спрямований на узагальнення і поширення кращих практик неурядових організацій Євросоюзу «Верхній Прут», вироблення навичок взаємодії НУО, засобів масової інформації та влади.

На другому, сучасному етапі реалізації проекту була створена Транскордонна платформа неурядових організацій із міжрегіонального співробітництва, яка має сприяти сталому розвитку регіонів і громад Східної, Південно-Східної та Центральної Європи шляхом цілеспрямованої участі громадськості в міжрегіональному, транскордонному співробітництві та використанні можливостей і інструментів. Члени Платформи мають брати участь у розробці політики транскордонного співробітництва на європейському, національних і регіональних рівнях; делегувати своїх представників до органів управління ТКС; підвищувати організаційну спроможність своїх членів у сфері розробки та реалізації програм і проектів ТКС; розвивати партнерські стосунки між членами платформи для проектної діяльності з міжрегіонального та транскордонного співробітництва; здійснювати моніторинг дотримання регламентів і процедур, ефективності виконання програм ТКС; взаємодіяти з іншими платформами інститутів громадянського суспільства для розвитку ТКС. Платформа відкрита для громадських організацій, які займаються цією тематикою та поділяють принципи її діяльності, мету й завдання [17].

Досвід подібного роду, без сумніву, має бути застосований і в транскордонній співпраці країн СНД, зокрема на кордонах України з Росією та Білоруссю. У транскордонній СНД цей напрям інституціоналізації взаємин сусідні їх країн не набув значного поширення, хоча перші здобутки вже є. Прикладом організації такого типу може бути Центр «Міжрегіонального прикордонного співробітництва» (2010 р.), створений Національним дослідницьким університетом «Білгородський державний університет» для організації міжрегіонального й прикордонного співробітництва, інформаційно-аналітичної діяльності, розробки й реалізації проектів і програм, організації й проведення конференцій і семінарів, теоретичних і прикладних досліджень для визначення стану міжрегіонального прикордонного співробітництва.

До завдання цього неурядового центру відноситься аналіз відносин Росії й основних зовнішньополітичних партнерів, моніторинг найбільш важливих проблем і напрямків щодо прикордонного співробітництва; прикладне вивчення основних принципів і механізмів вироблення й прийняття управлінських рішень в умовах прикордонного регіону; розробка форм і моделей прикордонної взаємодії, вивчення можливостей і механізму прийняття рішень; моделювання процесів керування міжрегіональною співпрацею, вироблення практичних рекомендацій з підвищення якості взаємодії суб'єктів прикордонних відносин; дослідження міжгалузевих зв'язків регіонів, інвестиційної привабливості, а також економічного й інноваційного потенціалу прикордонних регіонів; розробка прикордонних соціально-економічних проектів і програм міжрегіонального співробітництва; вивчення основних тенденцій російсько-українських відносин, розробка проектів і програм російсько-українського співробітництва; розробка стратегій і програм для євросоюзу, тощо [22].

5. В умовах мережевого суспільства до нових форм транскордонного співробітництва, які мають специфічний інституціональний характер, можна віднести *транскордонні кластери*, які охоплюють суміжні прикордонні території сусідніх держав та розміщені на них інституції та організації.

Поняття «cluster» з англійської мови перекладається як гроно, букет, щітка, або як група, скупчення, зосередження (наприклад, людей, предметів) або як бджолиний рій, буквально – «рости разом». Кластер – це також, крім усього іншого, і математичний термін, який означає фізично близьке розташування логічне пов'язаних об'єктів у межах однієї області [7].

Вважають, що концепція кластерного розвитку, була сформульована на початку 1990-х років М. Портером, набула широкого розповсюдження у світі. Вчений визначав кластери як зосередження в географічному регіоні взаємозалежних підприємств і установ у границях окремої області. Він вважав, що кластери охоплюють значну кількість різного роду підприємницьких структур, важливих для конкурентної боротьби, а саме: постачальників спеціального устаткування, нових технологій, послуг, інфраструктури, сировини, додаткових продуктів і т.п. Крім того, «багато кластерів включають органи влади й інші установи – такі, як університети, центри стандартизації, торговельні асоціації, які забезпечують освіту, спеціалізоване перенавчання, інформацію, дослідження й технічну підтримку» [12]. Зараз кластерний підхід дедалі більше адаптується до транскордонних взаємин, а кластерна політика стимулює транскордонне співробітництво шляхом формування територіальних мереж взаємозв'язаних фірм і галузей.

Українські науковці визначають транскордонні кластери як – добровільне об'єднання незалежних компаній, асоційованих інституцій, інших суб'єктів транскордонного співробітництва які: географічно зосереджені у транскордонному регіоні (просторі); співпрацюють та конкурують; спеціалізуються у різних галузях, пов'язані спільними технологіями та навичками і взаємодоповнюють одна одну для виготовлення спільного продукту чи послуги, що в кінцевому підсумку дає можливість отримання синергетичних та мережевих ефектів, дифузії знань та навиків [8].

Транскордонні кластери об'єднують багато зацікавлених сторін, представників ділових кіл (покупці, постачальники, фінансові інституції, організації, що займаються матеріально-технічним забезпеченням тощо), а також небізнесові організації, що відіграють ключову роль підтримки (дослідницькі інституції, організації, що надають професійну підготовку, інституції державного сектору). В Україні також напрацьовано неабиякий досвід з питань розвитку транскордонних кластерів. Так, у 2008 р. на базі Харківського національного економічного університету, ВАТ «Харківського регіонального фонду підтримки підприємництва», Белгородського державного університету та Белгородського обласного фонду підтримки малого підприємства було створено транскордонний туристичний кластер. Його діяльність поширюється на Золочівський та Гайворонський райони України та Російської Федерації. Основною метою транскордонного туристичного кластеру є відродження маршрутів сільського туризму та історичних пам'яток культури [10].

У 2007 р. було утворено будівельний кластер за участю Харківського державного технічного університету будівництва та архітектури, Белгородського державного технологічного університету ім. В. Шухова, Белгородського обласного фонду підтримки малого підприємства та ВАТ «Харківський регіональний фонд підтримки підприємства». Головною метою даного кластеру є налагодження співпраці у сфері проектування та будівництва між російськими та українськими компаніями. У Луганській і Ростовській областях, які утворили єврорегіон «Донбас», збережено високий науковий і виробничий потенціал, який може бути ефективно реалізований шляхом створення транскордонних наукових кластерів. Навчальні та наукові установи областей забезпечені унікальним науково-дослідним обладнанням, спільне використання якого може значно розширити спектр науково-дослідних і експериментальних робіт. Найбільш ймовірним на сьогоднішній день є створення кластерів у наступних напрямках: транспортне машинобудування, аграрний кластер, медичний кластер, кластер нанотехнологій (науковий кластер) [10].

Висновки. Інституційні засади транскордонної співпраці країн СНД складаються з формальних норм і правил, що знайшли відображення у нормативно-правових актах, які діють на різних рівнях взаємодії країн Співдружності. Організаційні форми, зокрема інформаційного забезпечення транскордонного співробітництва на рівні міждержавних інститутів та структурних підрозділів співтовариства СНД, структурних центральних, регіональних та локальних (муніципальних) органів влади, які мають відношення до транскордонного співробітництва, специфічної організаційної формі транскордонної співпраці, запозиченої з досвіду ЄС, – єврорегіони, а також транскордонної інфраструктури, що охопила представників громадянського суспільства та транскордонні кластери. Інституціональна складова інформаційного забезпечення транскордонного співробітництва СНД, з одного боку наслідує досвід ЄС, а з іншого враховує традиції, що склалися на пострадянському просторі. Вона потребує вдосконалення, узгодження і координації інформаційної політики та подальшого вивчення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Вардомский Л. Б. Приграничное сотрудничество на «новых и старых» границах России // Евразийская экономическая интеграция, 2008, №1. – С. 90-108.
2. Вдовенко Ю.С. Трансграничное сотрудничество Черниговской и Гомельской областей – http://www.experts.in.ua/baza/analytic/index.php?ELEMENT_ID=46941
3. Давыденко Л. Н., Литвинюк А. И. Принципы трансграничного сотрудничества. – <http://elib.bsu.by/handle/123456789/5383>

4. Еврорегион «Днепр» – проблемы развития и функционирования // Материалы Международной конференции. – Чернигов, 11 ноября 2003 года / Управление внешних сношений и внешнеэкономической деятельности. – Чернигов, 2004. – 159 с.
5. Еврорегион «Ярославна». – <http://sorada.gov.ua/content/euroregion-yaroslavna/euroregion-yaroslavna-rus-2012.pdf>
6. Зыков А.А. Институционализация трансграничных связей. / А. А. Зыков// Гуманитарные исследования в Восточной Сибири и на Дальнем Востоке, №0 4 (8), 2009. – С. 42-48.
7. Ивченко В. Концептуальные принципы создания национальных инновационных кластеров в Украине. – http://biznes.od.ua/files/cluster/koncept_principy.doc
8. Концепція Національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів // <http://mino.esrae.ru/pdf/2013/2%20Sm/1281.doc>
9. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво : [Монографія] / Мікула Н. – Львів : ІРД НАН України, 2004. – 395 с.
10. Мікула Н.А., Толкованов В.В. Транскордонне співробітництво. Посібник. – Київ, «Крамар», 2011. – 259 с.
11. Норт Дуглас. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Дуглас Норт ; пер. с англ. А.Н. Нестеренко; предисл. и науч. ред. Б.З. Мильнера. – М. : Фонд экономической книги “Начала”, 1997. – 180 с.
12. Портер М.Э. Конкуренция: Пер. с англ. – М.: Изд. дом «Вильямс», 2000. – 495 с.
13. Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011-2015 роки. Постанова кабінету міністрів України від 1 грудня 2010 р. № 1088. – <http://a-portal.moreprom.ru/pages%2Bview%2B22.html>
14. Проблеми розвитку транскордонного співробітництва України в умовах розширеного ЄС : Монографія / За ред. д.е.н., проф. Н.Мікули, к.е.н., доц. В.Борщевського, к.е.н. Т.Васильціва. – Львів: Ліга Прес, 2009. – 436с.
15. Програма трансграничного сотрудничества Польша–Беларусь–Украина 2007-2013. – http://www.pl-by-ua.eu/upload/ru/PL-BY-UA%20_Ru.pdf
16. Совет по межрегиональному и приграничному сотрудничеству государств – участников Содружества Независимых Государств. – <http://www.e-cis.info/page.php?id=23588>
17. Створено Транскордонну платформу неурядових організацій з міжрегіонального співробітництва. – <http://eu.prostir.ua/view/245364.html>
18. Тихомирова Є.Б. Нормативно-правові засади транскордонного співробітництва України та країн СНД // Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – 2013. – № 11 (76). – С. 139-146.
19. Тихомирова Є.Б. Суб'єктно-предметне поле інформаційного законодавства СНД // Слов'янський вісник: Зб. наук. праць. Серія „Історичні та політичні науки” РДГУ та РІС КСУ. Вип. 16. – Рівне: РІС КСУ, 2013. – С. 212-216.
20. Угода про співпрацю в інформаційній сфері. – <http://www.mobus.com/chernihiv/272915.html>
21. Хантингтон С. Политический порядок в меняющихся обществах / С. Хантингтон. – М. : Прогресс-Традиция, 2004. – 480 с.
22. Центр «Межрегионального Приграничного Сотрудничества». – http://www.euroregion.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=243&Itemid=110
23. Черномаз П.А. Тенденции институционализации объединений евроврегионального сотрудничества и их влияние на трансграничное сотрудничество в Украине// Формування мереж прикордонного співробітництва України: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Чернівці, 12-13 травня 2011 р. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2011. – С. 159-162.
24. Institutional aspects of cross-border cooperation. March 1999. – http://www.aebr.eu/files/publications/inst_asp_99.en.pdf

УДК 94 (477) «1905/1907»

О. П. Ткаченко-Плахтій

АНАРХО-СИНДИКАЛІСТИ ТА ЇХ ТЕРРОРИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ У РОКИ ПЕРШОЇ РОСІЙСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

(Ткаченко-Плахтій Ольга Петрівна – аспірантка кафедри української історії та етнополітики історичного факультету Дніпропетровського національного університету імені О. Гончара).

Розглянуто особливості терористичного вектору діяльності представників анархо-синдикалізму на Півдні України в період буржуазно-демократичної революції 1905-1907 рр., проаналізовано погляди лідерів цієї течії на терор, його місце та роль у революційній боротьбі, визначено наслідки терористичної діяльності «південних» анархістів-синдикалістів. Значну увагу приділено основним відмінностям природи та характеру терористичної боротьби анархо-синдикалістів від терору інших течій «південного» анархізму початку ХХ ст.

***Ключові слова:** революційний терор, анархісти-синдикалісти, Д. Новомирський, Південна Україна, Перша російська революція.*

О. П. Ткаченко-Плахтій. Анархо-синдикалисты и их террористическая деятельность на Юге Украины в годы Первой российской революции

Рассмотрены особенности террористического вектора деятельности представителей анархо-синдикализма на Юге Украины в период буржуазно-демократической революции 1905 – 1907 гг., проанализированы взгляды лидеров этого течения на терор, его место и роль в революционной борьбе, определены результаты террористической деятельности «южных» анархистов-синдикалистов. Большое внимание уделено основным отличиям сущности террористической борьбы анархо-синдикалистов от террора других течений «южного» анархизма начала ХХ века.

***Ключевые слова:** революционный терор, анархисты-синдикалисты, Д. Новомирский, Южная Украина, Первая российская революция.*